



Fakulti Seni Gunaan dan Kreatif

**IDENTITI MASYARAKAT PERIBUMI DALAM SENI TAMPAK
DI MALAYSIA - SATU KAEDAH MEMASYARAKATKAN SENI ?**

Jonlain Anak Liam

**Sarjana Muda Seni Gunaan dengan Kepujian
(Seni Halus)
2006**

**N
68
J76
2006**

**IDENTITI MASYARAKAT PERIBUMI DALAM SENI TAMPAK DI
MALAYSIA- SATU KAEDAH MEMASYARAKATKAN SENI ?**

JONLAIN ANAK LIAM

Projek ini merupakan salah satu keperluan untuk Ijazah Sarjana Muda Seni Gunaan Dan
Kreatif Dengan Kepujian
(Seni Halus)

Fakulti Seni Gunaan Dan Kreatif
UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK

2006

TANDATANGAN PENYELIA

Penulisan bertajuk “ IDENTITI MASYARAKAT PERIBUMI DALAM SENI TAMPAK DI MALAYSIA- SATU KAEDAH MEMASYARAKATKAN SENI? ” telah disediakan oleh Jonlain Anak Liam dan telah diserahkan kepada Fakluti Seni Gunaan Dan Kreatif sebagai memenuhi syarat untuk Ijazah Sarjana Muda Seni Gunaan dengan kepujian Seni Halus.

Diterima dan diperiksa oleh;

.....
(Awangko Hamdan Awang Arshad)

Tarikh;

.....

PENGHARGAAN

Dalam melaksanakan penyelidikan ini, saya merakamkan ribuan terima kasih kepada semua staf fakulti Seni Gunaan Dan Kreatif, Universiti Malaysia Sarawak.

Terima kasih kepada En. Awangko Hamdan Awang Arshad selaku penyelia kerana beliau telah banyak memberi nasihat dan tunjuk ajar yang amat dihargai. Saya juga rasa berhutang budi di atas bantuan dan kerjasama yang dihulurkan serta saya ucapkan ribuan terima kasih kepada;

1. Semua pensyarah Seni Halus yang terlibat secara langsung dan tidak langsung
2. Semua responden yang terlibat dari Kpg. Pandak, Limbang, saudara mara di Taman BDC, Kuching dan seisi keluarga saya di Long Panai, Baram atas kesabaran selama ini.

Akhir sekali, jutaan terima kasih kepada rakan-rakan seperjuangan yang turut membantu menjayakan penyelidikan ini.

Jonlain Anak Liam

JADUAL KANDUNGAN

KANDUNGAN	HALAMAN
Bab Satu Pengenalan	
1.1 Pendahuluan	1
1.2 Apa itu identiti masyarakat peribumi?	1
1.2.1 Identiti masyarakat Melayu	2
1.2.2 Identiti peribumi Sabah	3
1.2.3 Identiti peribumi Sarawak	4
1.2.3.1 Identiti masyarakat Iban	4
1.2.3.2 Identiti masyarakat Bidayah	4-5
1.2.3.3 Identiti masyarakat Orang Ulu	5-6
1.3 Tafsiran Istilah	6-7
1.4 Kajian Masa Lepas	7-8
1.5 Kenyataan Masalah	9
1.6 Hipotesis Kajian	9
1.7 Objektif Kajian	9
Bab Dua Metodologi Penyelidikan	
2.1 Pendahuluan	10
2.2 Kajian Ilmiah	10-11

KANDUNGAN	HALAMAN
Bab Tiga Perbincangan	
3.1 Artis Tempatan Dengan Karya Identiti Peribumi	12-19
3.2 Artis Luar Negara Dengan Karya Identiti Peribumi	19
3.2.1 Amerika Latin	19-20
3.2.2 Afrika	21-22
3.2.3 Kanada	23
3.2.4 Australia	24-25
Bab Empat Pernyataan Karya	
4.1 Fungsi Samayor	26-27
4.2 Unsur Formalistik Samayor	27-29
4.3 Karya	29
4.3.1 Idea Awal Tentang Karya	29-32
4.3.2 Penerangan Tentang Karya	32
4.3.3 Kandungan Metafora Dalam Karya	33
4.3.4 Proses Membuat Samayor	34
4.3.5 <i>Mock Up</i> Peringkat Awal	34
4.3.6 Contoh Karya Semasa Pra-Cipta	35
4.3.7 Contoh Imej Yang Digunakan Semasa Pra-Cipta	36
4.3.8 Proses Membuat Karya	37-38
Bab Lima Kesimpulan	39-40
Bibliografi	41-42

ABSTRAK

Eksplorasi artistik saya adalah berkaitan dengan objek budaya yang kurang popular bagi komuniti etnik minoriti. Artis telah mengadaptasikan objek lipatan bergelar *Samayor* kedalam percubaannya untuk menukar objek budaya kepada nilai kontemporari.

ABSTRACT

My artistic exploration deals with unpopular cultural objects of the minority ethnic community. The artist adopted a plaited object known as *Samayor* in his endeavour to transform cultural object into contemporary value.

UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK

BORANG PENGESAHAN STATUS TESIS/LAPORAN

**TITUL: IDENTITI MASYARAKAT PERIBUMI DALAM SENI TAMPAK
DI MALAYSIA-SATU KAEDAH MEMASYARAKATKAN SENI?**

SESI PENGAJIAN : 2003/06

Saya JONLAIN ANAK LIAM

Mengaku membenarkan tesis//Laporan * ini disimpan di Pusat Khidmat Maklumat Akademik,
Universiti Malaysia Sarawak dengan syarat-syarat kegunaan seperti berikut:

1. Tesis/Laporan adalah hakmilik Universiti Malaysia Sarawak
2. Pusat Khidmat Maklumat Akademik, Universiti Malaysia Sarawak dibenarkan membuat salinan untuk tujuan pengajian sahaja
3. Pusat Maklumat Akademik, Universiti Malaysia Sarawak dibenarkan membuat pendigitan untuk membangunkan Pengkalan Data Kandungan Tempatan
4. Pusat Khidmat Maklumat Akademik, Universiti Malaysia Sarawak dibenarkan membuat salinan tesis/laporan ini sebagai bahan pertukaran antara institusi pengajian tinggi
5. *sila tandakan ☒

☐

SULIT

(mengandungi maklumat yang berdarjah
keselamatan atau kepentingan seperti termaktub
di dalam AKTA RAHSIA RASMI 1972)

☐

TERHAD

(mengandungi maklumat terhad yang telah
ditentukan oleh organisasi/badan di mana
penyelidikan dijalankan)

☐

TIDAK TERHAD

Disahkan

Tandatangan penulis

Tarikh:

Tandatangan penyelia

Tarikh:

Alamat Tetap:

Kg. Pandak, Jln Batu Danau,
98700 Limbang.

Catatan: *Tesis Laporan dimaksudkan sebagai thesis bagi Ijazah Doktor Falsafah, Sarjana dan Sarjana Muda

*Jika tesis/laporan ini SULIT atau TERHAD, sila lampirkan surat daripada pihak berkuasa/organisasi berkenaan dengan menyatakan sekali sebab dan tempoh tesis/laporan ini perlu dikelaskan sebagai SULIT atau TERHAD.

BAB 1 PENGENALAN

1.1 Pendahuluan

Seperti yang kita semua sedia maklum, Malaysia terkenal dengan masyarakat majmuknya. Ini merangkumi masyarakat Melayu, Cina, India, bumiputera Sabah dan Sarawak serta lain-lain kaum minoriti. Golongan yang ditakrifkan sebagai peribumi merujuk kepada orang Melayu, orang Asli serta bumiputera Sabah dan Sarawak. Identiti masyarakat peribumi dapat dilihat dengan jelas pada tempat kediaman, alat-alat muzik, bahagian anggota badan dan sebagainya.

1.2 Apa itu identiti masyarakat peribumi?

Di Malaysia, masyarakat peribumi terdiri daripada orang Melayu, orang Asli dan natif Sabah dan Sarawak. Maksud identiti masyarakat peribumi ialah sifat-sifat atau ciri-ciri yang terdapat pada masyarakat peribumi yang boleh memperkenalkannya atau membezakannya daripada masyarakat lain. Seperti dimaklumkan sebelum ini tadi, perbezaan ini boleh dilihat dari hal tempat kediaman, alat-alat muzik, tanda-tanda pada bahagian tertentu pada anggota badan atau sebagainya. Berikut adalah kupasan tentang identiti masyarakat peribumi mengikut suku kaum masing-masing.

1.2.1 Identiti masyarakat Melayu.

Bangsa Melayu merupakan suatu kaum majoriti di Malaysia. Bagi kaum Melayu identiti yang paling menonjol bagi mereka ialah *keris* iaitu sebuah alat senjata untuk berlawan dan mempertahankan diri. Ini berlaku semenjak zaman dahulu lagi. Kers juga digunakan sebagai lambang kebesaran diraja. Ini terbukti dalam catatan di bawah;

keris telah menjadi simbol budaya orang Melayu zaman-berzaman. Kers ialah senjata yang dipakai dan dibawa kemana-mana oleh semua lapisan dari golongan rakyat hingga golongan bangsawan dan raja Semakin tinggi status seseorang itu, semakin tinggi nilai kers yang dipakainya.

(Ensiklopedia Sejarah Dan Kebudayaan Melayu, 1999 (p.1178).



Kers

Selain kers, tarian joget juga boleh melambangkan identiti masyarakat Melayu. Ini terbukti dalam catatan di bawah;

Saya telah ke Pahang dengan seorang rakan kerana menjalankan tugas pentadbiran sedang kami cuba-cuba tidur di sebuah tempat penginapan yang sungguh tidak selesa, pada kira-kira jam 1 pagi sampai pesanan dari Sultan menjemput kami melihat tarian joget.

(Perihal Orang Melayu, Sir Frank Swettenham, 2003 (p.36).

1.2.2 Identiti Peribumi Sabah.

Di Sabah, penduduk peribumi terdiri daripada 3 kumpulan besar iaitu Kadazan-Dusun, Bajau dan Murut. Dalam kumpulan **Kadazan-Dusun** terdapat lagi kaum-kaum minoriti iaitu seperti Rungus, Lotus, Tambanuo, Kimarangan, Sanyos, Minokok dan Tenggeras. Dalam kumpulan **Bajau** terdapat Bajau Laut dan Bajau Pendalaman. Sementara dalam kumpulan **Murut** terdapat kaum Nabai, Peluan, Bokan, Tagal dan Timogun. Kaum-kaum imigran pula terdiri daripada peribumi dan bukan peribumi. Kaum-kaum peribumi ialah Melayu Brunei, Melayu Banjarmasin, Tidong, Bolongan, Jawa, Bugis, Manado, Toraja, Melayu Cocos, Timuris, Bisaya, Suluk, Iranum, Buntun, Iban dan lain-lain. Contoh yang bukan peribumi pula ialah Cina dan Pakistan. Dalam banyak-banyak kaum peribumi di Sabah, kaum Bajau menampakkan identitinya yang tersendiri seperti pernyataan di bawah;

Kaum Bajau merupakan kumpulan etnik yang digelar 'Bajau Laut' disebabkan kehebatan mereka di laut. Kaum Bajau juga digelar "Koboi Timur" disebabkan mereka cekap menunggang kuda, kerbau dan lembu..

(Ensiklopedia Sejarah dan Kebudayaan Melayu, 1999 (p.2087).

1.2.3 Identiti masyarakat peribumi Sarawak.

1.2.3.1 Identiti masyarakat Iban

Iban merupakan kaum peribumi yang teramai bilangannya di Sarawak. Identiti yang boleh memperkenalkan masyarakat Iban ialah rumah panjang dan kain tenunan *pua kumbu*. Ini terbukti dalam catatan di bawah;

The largest native group in Sarawak, the Iban, are found throughout all divisions especially in the lowlands, living in long houses along main rivers and tributaries.

(Sarawak Book of Amazing Facts and Records, 1999 (p. 30).

Sementara catatan pasal *pua kumbu* pula ialah;

The pua kumbu is very much an integral part of the day-to-day affairs and special rituals of Iban society. A single piece of pua kumbu can mirror the uniqueness of Iban social structures, cultural norms and values as well as religion beliefs.

(Sarawak Book of Amazing Facts and Records, 1999 (p. 93)

1.2.3.2 Identiti masyarakat Bidayuh.

Orang Bidayuh merupakan salah satu lagi contoh peribumi Sarawak. Mereka tinggal di Serian, Kuching, Bau dan Lundu. Orang Bidayuh juga terbahagi kepada beberapa kumpulan iaitu Bisadong, Bidukar, Biatah, Bijagoi, Bisingai dan Dayak Selako/Kara. Identiti masyarakat Bidayuh ialah rumah adat yang digelar *Baruk*. Catatan pasal Baruk ialah;

The Bidayuh Baruk or Pangah or Balu is a round shaped ceremonial house found in all tradisional Bidayuh villages. All rituals and other cultural performances are held in this communal house, avenue where disputes are resolved and community activity activities discussed.

(History of Bidayuh in Kuching Division Sarawak,2002 (p. 31)



Baruk

1.2.3.3 Identiti masyarakat Orang Ulu.

Orang Ulu terdiri daripada Kayan, Kenyah, Kelabit, Penan dan sebagainya. Dalam kupasan ini nanti, saya akan cuba tonjolkan identiti masyarakat Orang Ulu yang utama sahaja. Kaum Kayan-Kenyah mempunyai identiti tersendiri iaitu gemar memakai perhiasan yang diperbuat daripada manik. Pernyataan itu dibuktikan dengan pernyataan di sebelah;

Bracelets were made of ivory, wood, silver and brass coiled over rattan rings and fernstems. The early beadwork waist belts and skull caps were fashioned from large and heavy semi-precious stone like cornelian, agate and claimshells. Later types feature smaller decorative glass beads. Early Orang Ulu jewellery was basic and simple.
(Sarawak style, 1996 (p. 56).

1.3 Tafsiran Istilah

Dalam mengupas sesuatu tajuk dalam penulisan, banyak perkara perlu dipertimbangkan. Contohnya, kesesuaian perkataan dari segi *sociometry* dengan masyarakat perlu dipertimbangkan. Berikut adalah tafsiran saya dalam mengupas tajuk penulisan ilmiah ini. Apakah maksud identiti?

Identiti merupakan sifat-sifat (ciri-ciri dan sebagainya) yang terdapat pada seseorang atau sesuatu yang sebagai sesuatu keseluruhan memperkenalkannya atau mengasingkan daripada yang lain: kalau asimilasi menekankan peresapan kaum-kaum pendatang serta kehilangan - mereka, maka akomodasi membenarkan penerusan pengekaln warisan kebudayaan dan masing - masing :ideologi demikian memperlihatkan satu imej dan negara yang baru.

(Kamus Dewan, Edisi ke-3, DBP, KL (2002).

Peribumi pula membawa maksud;

Secara umumnya, peribumi atau indigenous merupakan istilah rujukan bagi kumpulan-kumpulan etnik yang menjadi penduduk asal sesebuah wilayah atau negara. Kumpulan-kumpulan etnik ini telah wujud di wilayah atau negara tersebut sebelum sesebuah kerajaan ditubuhkan di situ. Di Malaysia, masyarakat peribumi terdiri daripada Orang Asli, Melayu dan natif di Sabah dan Sarawak.

(TITAS, Universiti Malaya, KL, 2001 (p.210-211).

Akhir sekali apakah pula maksud seni tampak?

Sebenarnya, seni tampak ialah satu apresiasi terhadap objek-objek seni, dan seni tampak ini merangkumi senibina, catan, lukisan, gurisan, arca, foto, cetakan, seni elektronik asemblaj dan lain-lain.

(Pendidikan Seni 1, Prinsip Pendidikan Seni (p. 3)

Dengan itu dapatlah disimpulkan tajuk penulisan ini kepada. *Ciri-ciri atau sifat-sifat kumpulan etnik yang terdapat dalam senibina, catan, lukisan, gurisan, arca, foto, cetakan, seni elektronik dan asemblaj di Malaysia.*

1.4 Kajian Masa Lepas

Pada mulanya, saya menghadapi masalah untuk menentukan apakah karya yang akan saya tonjolkan pada projek tahun akhir ini. Namun begitu, hati saya terdetik dan minda saya terbuka melihat karya yang dipamerkan semasa lawatan ke Kuala Lumpur

tempoh hari. Syukur pada Yang Maha Esa, kebingungan dan keresahan yang ditanggung selama ini terubat sudah. Maka, dalam menjadikan landasan pada projek tahun akhir ini, karya yang menjadi rujukan saya ialah *The Story Of KL – J.M. Gullick*. Karya ini adalah hasilkerja *Bibi Chew @ Chew Chon Bee* pada tahun 2003. Dari segi bentuk asal *form* projek saya memiliki ciri- ciri *Constantin Brancusi* iaitu *Study For Endless Column* (1936). Satu lagi karya yang bentuknya mempunyai ciri berkaitan objek kajian ialah *Column XIX* karya *Tengku Sabri Tengku Ibrahim* (1995).



Column XIX (1995)
Kayu, 208 x 13 x 13 sm

1.5 Kenyataan Masalah

Dalam membuat kajian tentang anyaman *Samayor* masalah yang dihadapi ialah;

1. Anyaman *Samayor* tidak pernah diketengahkan sebagai bahan seni.
2. Nilai estetika *Samayor* sebagai bahan seni tidak pernah diketahui.
3. Tiada penerangan/buku yang membincangkan berkenaan anyaman ini.

1.6 Hipotesis Kajian

1. Adalah diharapkan anyaman *Samayor* akan dikenali di seluruh Malaysia.
2. Memartabatkan anyaman orang Bisaya.
3. Mampu memperkenalkan budaya Bisaya kepada dunia luar.

1.7 Objektif Kajian

Kajian ini dibuat adalah berasaskan kepada objektif;

1. Mengetengahkan budaya masyarakat peribumi Bisaya khususnya.
2. Memperkayakan fungsi, peranan dan kegunaan seni anyaman masyarakat peribumi.
3. Mengetengahkan mesej seni anyaman dalam pengucapan.

BAB 2 METODOLOGI PENYELIDIKAN

2.1 Pendahuluan

Sebarang kajian yang hendak dibuat memerlukan penyelidikan sempurna dan terperinci serta bertepatan dengan tajuk kajian. Kajian hendaklah berdasarkan kepada pendapat, teori-teori dengan mengambil contoh karya, pernyataan, pandangan serta keadaan semasa. Cara-cara dan teknik-teknik mengumpulkan data-data, rujukan dan bagaimana menganalisa data-data dilakukan melalui penyelidikan dan keterangan yang terperinci. Tujuan utama kajian ini dibuat adalah bagi menghuraikan dengan lebih jelas tentang *identiti* masyarakat peribumi yang terdapat dalam seni tampak di Malaysia. Adakah benar *identiti* dalam seni tampak di negara ini boleh *memasyarakatkan* seni? Persoalan inilah yang cuba dikupas dalam penulisan ini.

2.2 Kajian Ilmiah

Sepanjang membuat kajian dalam usaha saya menghasilkan penulisan ilmiah ini teknik-teknik kajian yang saya gunakan ialah;

Perpustakaan – membuat rujukan dan mengumpul data yang berkaitan di CAIS Unimas,

Pustaka Negeri Petra Jaya dan Perpustakaan DBKU.

Lawatan – lawatan ke Galeri Petronas, Galeri Shah Alam, Balai Seni Lukis Negara, Galeri UiTM Shah Alam, Galeri Art Salon, Galeri Maya, Galeri Valentine Willie Fine Art dan Galeri Pelita Hati juga lawatan ke Muzium Sarawak.

Temubual dan wawancara dengan orang Bisaya yang pakar menganyam di Kampung Pandak, Limbang iaitu Puan Esah ak Yasat (64 tahun).

BAB 3 PERBINCANGAN

3.1 Artis Tempatan Dengan Karya Identiti Peribumi

Bila menyebut pasal identiti peribumi, banyak perkara yang boleh dikaitkan. Darilah cara kehidupan seharian sampai kepada pakaian, makanan, muzik tradisional, semuanya ada kaitan. Sebenarnya terdapat beberapa orang artis tempatan mahupun luar negara yang mengaitkan karyanya dengan identiti masyarakat peribumi iaitu seperti **Bayu Utomo Radjikin**, **Amron Omar** dan **Ismail Mat Hussin**. Inilah contoh artis-artis yang mempunyai nama besar dalam industri seni tempatan yang sering mengaitkan karya dengan unsur-unsur identiti peribumi. Dalam karya **Bayu Utomo Radjikin** yang bertajuk **Bujang Berani** (1991), beliau telah meluahkan penderitaan ala psikologi agung Freudian: peperangan eros (kasih sayang) dan thanatos (kematian); dimana kekuatan aturan sosial akhirnya menerajui hidup dan mengalahkan kehendak jiwa peribadi demi kebajikan.



Bujang Berani, 1991

Besi dan campuran, 100 X 97 X 55 sm

Selain Bayu, **Raja Shahrizan Raja Aziddin** juga telah mengaitkan karyanya dengan “keris” iaitu lambang kemegahan orang Melayu. Dalam karyanya bertajuk Semangat Besi menunjukkan pengkarya sedang bergelut untuk melepaskan roh yang tinggal dalam media pilihannya. Karya dalam siri ini berkembang daripada bentuk keris dan pisau belati Melayu yang berbagai bentuk untuk melahirkan roh pemberi maklumat.

*Seperti seorang ahli silap mata, **Raja Shahrizan** memanipulasi sempadan fizikal bentuk logam yang “berbeza” untuk dilepaskan, dalam interpretasi artistik, semangat mereka yang terpisah daripada jasad. Ternyata Shariman tahu bagaimana hendak “memujuk dan memaksa inti pati dan bagaimana untuk mengubah kategori” dan bagaimana “menahan atau memudahkan pengaliran inti pati ” melalui semangat.*

(Bara Hati Bahang Jiwa, 2002 (p. 31)

Selain itu ada lagi seorang artis yang menggunakan identiti Melayu sebagai karyanya. Beliau ialah **Amron Omar**. Dalam karyanya **Pertarungan** (2002), Amron Omar berdiri sendiri dalam senario kontemporari Malaysia. Beliau muncul sewaktu gerakan peribumi dan mengambil figura manusia yang sedang beraksi sebagai tema aksi ini diambil daripada seni mempertahankan diri Melayu iaitu silat. Semasa artis disekelilingnya menolak penggunaan perlambangan, terutama perlambangan figura manusia, Amron meneruskan pilihan beliau. Amron adalah seorang pesilat dan bukan subjek keterangannya sahaja yang muncul dari seni mempertahankan diri ini. Disiplin dan kawalan sendiri juga digabungkan dalam amalan kerja beliau. Pada mulanya beliau berkarya menggunakan gambar fotonya yang sedang beraksi lalu mengembangkan penguasaan ke atas subjek dan medianya. Amron melukis potret diri kembar – diri yang bercanggah dengan diri. Figura ialah media yang dipilih seperti cat minyak yang digunakan dan subjek sebenar beliau ialah abstrak-pembendungan dan pelepasan tenaga dan jiwa.

Dalam karyanya Amron mengemukakan subjek sebenar melalui perlambangan cahaya dan bayangan, jisim dan beban serta ketegangan dan pelepasan bukan pada tubuh fizikal tetapi sesuatu orientasi yang lebih bersifat kerohanian dan metafizik. Dalam karyanya aliran tenaga, ketegangan dan kekenduran dalam setiap pertarungan dalam lukisannya memaparkan bukan hanya aliran bentuk unggul Melayu tetapi juga estetik Melayu. Berbeza dengan seni ukiran kayu Melayu yang lembut, dalam silat tujuan dicapai apabila “ lawan – ditunjuk ”- kitaran itu dipecahkan dengan tenaga fizikal, psikik dan roh meledak.

(Bara Hati Bahang Jiwa, 2002 (p.33)

Identiti dalam ukiran kayu juga tidak dilupakan oleh pengkarya tempatan. Contohnya ialah **Tengku Sabri Tengku Ibrahim** menyahut cabaran ini. Beliau telah mencapai kejayaan besar dalam karya seni pahat arca pada akhir tahun 1980-an dan awal 1990-an. Sabri telah meneroka jalan baru dan meninggalkan teknik seni pahat arca dan bentuk tradisional yang telah mendapat pujian. Dalam penggunaan tali dan objek dalam instalasi-instalasi *Inside Series* (**Siri Dalam**). Sabri telah menghasilkan bentuk hybrid lisan/visual. Beliau telah menghubungkan keseimbangan dan gerak hatinya sebagai pengarca dalam penyongsongan fokus ke atas rangkuman ruang sekitar. Bagaimanapun makna amalannya agak sukar dikenalpasti. Walaupun jelas ia ditujukan kepada hal berkenaan kepentingan sosial dan politik, ini agak samar dan bergabung dengan falsafah, kosmologi dan budaya. Namun begitu, **Siri Dalam** tampaknya berdasarkan keseimbangan artistik dan kemasyarakatan yang mendalam. Amalan Sabri mesti dilihat secara mutlak sebagai pertanyaan terbuka dan umum kepada nilainya sendiri sebagai artis dan peranan seni dalam masyarakat.

Pelukis-pelukis “Nanyang” di Malaya pada lewat 1940-an dan 1950-an telah menggunakan pendekatan bersifat eksperimental, eklektik dan bertahap inovatif. Sesungguhnya, dalam mencari penyelesaian-penyelesaian bentuk dan stail, mereka telah menggabungkan pengaruh seni lukis Timur Jauh dengan aliran Paris, lalu menghasilkan karya-karya yang amat memuaskan lagi moden. Contohnya ialah karya yang bertajuk **Rumah Panjang Dayak** (1959) oleh **Lai Foong Moi**.